

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS LYTIES PAGRINDU UAB „SAKALAS“ PLATINANT MEDŽIO ANGLIŲ PAKUOTES SU MOTERIS MENKINKANČIAIS VAIZDAIS TYRIMO

2019 m. spalio 7 d. Nr. (19)SN-141)SP-101
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau vadinama ir Tarnyba) 2019 m. liepos 31 d. buvo gautas pareiškėjos E. K. (Tarnybai asmens duomenys žinomi; toliau – Pareiškėja) skundas dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu, kadangi ant medžių anglių pakuočių yra skelbiamos moteris galimai menkinančios iliustracijos. Skunde rašoma, kad UAB „Sakalas“ (toliau – Bendrovė) platina medžių anglių pakuotes, ant kurių pavaizduota moters figūra su užrašu „Hot“ [angl. *káršta* arba *karštà(-as)*].

Pareiškėja Tarnybos prašo išnagrinėti šį atvejį dėl galimo lygių galimybių principų pažeidimo.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 2019 m. rugpjūčio 6 d. raštu Nr. (19)SN-141)S-505 Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė, pavaduojanti lygių galimybių kontrolierių, Milda Vainiutė kreipėsi į Bendrovės vadovą ir paprašė motyvuotai paaiškinti, dėl kokių priežasčių ant Bendrovės platinamos(-ų) medžių anglių pakuotės(-čių) yra pavaizduotas moters siluetas su užrašu „Hot“; kuo tai susiję su parduodama preke (medžių anglimis); kieno sprendimu buvo nutarta ant Bendrovės platinamos medžių anglių pakuotės vaizduoti moters siluetą su užrašu „Hot“.

Taip pat paprašyta pateikti kitą svarbią informaciją, susijusią su atliekamu tyrimu.

Lygių galimybių kontrolierius

n u s t a t ė:

2019 m. rugpjūčio 20 d. buvo gautas Bendrovės raštas „Dėl atsakymo pateikimo į raštą 2019-08-06 Nr. (19)SN-141)S-505“.

Bendrovė paaiškino, kad perka medžių anglis iš Latvijos įmonės SIA „Lerversa“. Atsižvelgiant į tai, kad minėta prekė yra parduodama Lietuvoje, platintojo prievolė yra šią prekę suženklinti. Bendrovė pabrėžia, kad prekės pakuotės dizainas ir priedas „Hot“ priklauso tiekėjui – SIA „Lerversa“. Šį teiginį dėl prekės ženklo priklausomumo patvirtina išrašas iš TMview duomenų bazės. Bendrovė pabrėžė, kad neturi teisės modifikuoti bei keisti prekės ženklo, kuris nuosavybės teise jai nepriklauso.

Bendrovė rašte pažymėjo, kad, vadovaujantis Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. birželio 14 d. Reglamentu (ES) 2017/1001 dėl Europos Sąjungos prekių ženklo, yra nustatyti absoliutūs atsisakymo registruoti pagrindai, o būtent 7 straipsnio 1 dalies f punkte numatytas šis pagrindas: „prekių ženklai, prieštaraujantys viešajai tvarkai arba nusistovėjusiems moralės principams“. Kadangi reglamentas yra tiesioginio taikymo teisės aktas, todėl jis taikomas visuotinai tiek Latvijoje, tiek Lietuvoje. Todėl atsižvelgiant į išdėstytą informaciją, Bendrovė mano, kad galima drąsiai teigti, kad šis prekės ženklas nepažeidžia viešosios tvarkos arba nusistovėjusių moralės principų, kadangi priešingu atveju Latvijos valstybinis patentų biuras atmestų prekės ženklo registraciją.

Be to, Bendrovė pažymėjo, kad vienareikšmiškai teigti, jog yra pavaizduota moteris, – negalima. Bendrovės atstovų teigimu, galima numanyti, kad žmogaus siluetas yra panašus į moters siluetą, tačiau, Bendrovės nuomone, – tai belytis asmuo. Bendrovė mano, kad ši nuomonė nėra klaidinga, nes tiek prekės ženklo paraiškoje, tiek vaizde ant pakuotės – tiksliai žmogaus lytis nėra aiški.

Bendrovė taip pat pabrėžė, kad Lietuvos rinkoje jau yra vykdoma prekyba su panašiu žmogaus atvaizdu ant gaminio pakuotės, tai leidžia daryti pagrįstą prielaidą, kad nėra teisės aktų pažeidimų.

Lygių galimybių kontrolierius

k o n s t a t u o j a:

Tyrimo metu buvo vertinama, ar Bendrovė, platindama medžių anglių pakuotes, ant kurių vaizduojama moters figūra su užrašu „Hot“, nepažeidžia Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 13 straipsnio 1 punkto nuostatų, pagal kurias prekių pardavėjo, gamintojo ar paslaugų teikėjo veiksmai pripažįstami pažeidžiantys moterų ir vyrų lygias teises, jeigu dėl asmens lyties, įskaitant mažiau palankų požiūrį į moteris dėl nėštumo ir gimdymo bei vaiko žindymo, informuojant apie gaminius, prekes ir paslaugas arba reklamuojant jas, formuojamos visuomenės nuostatos, kad viena lytis pranašesnė už kitą, taip pat vartotojai diskriminuojami dėl lyties.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kurios tikslas – saugoti pagrindines žmogaus teises, atitinkančias Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, III antraštinėje dalyje, skirtoje lygybei, įtvirtintas lygybės prieš įstatymą principas (20 straipsnis), taip pat įtvirtintas bet kokios diskriminacijos draudimas, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos. Specifiškai 23 straipsnyje nustatomas moterų ir vyrų lygybės principas, pabrėžiama, kad visose srityse turi būti užtikrinta moterų ir vyrų lygybė, įskaitant priėmimą į darbą, darbą ir atlyginimą. Pagal Chartijos turinį darytina išvada, kad Europos Sąjungos institucijoje lyčių lygybei yra skiriamas ypatingas dėmesys.

2004 m. gruodžio 13 d. Tarybos direktyva 2004/113/EB įgyvendinamas vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principas dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo, siekiama sukurti sistemą kovai su diskriminacija dėl lyties ir užtikrinti lygias galimybes naudotis prekėmis bei paslaugomis ir tiekti prekes bei teikti paslaugas, siekiama valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principą. Direktyvoje nurodoma, kad vyrų ir moterų lygybės principas yra vienas iš Europos Sąjungos pagrindinių principų.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs, žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius (Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas). Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. ir 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

Lygių galimybių įstatymo 1 straipsnyje nustatyta, jog šio įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Taip pat šiuo įstatymu siekiama, kad būtų įgyvendintos ir Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, kitų tarptautinių sutarčių nuostatos. Taigi, Konstitucijoje įtvirtintos asmenų lygybę reglamentuojančios pagrindinės nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kuris draudžia diskriminaciją šio įstatymo taikymo srityje ne tik dėl konstitucinių nediskriminavimo pagrindų, bet ir dėl kitų žmogaus tapatybės požymių ar priskiriamų savybių, kurios yra įtvirtintos Lygių galimybių įstatyme.

Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti dėl lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Tiesioginė diskriminacija pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalį laikomas elgesys su asmeniu, kai dėl pirmiau išvardintų pagrindų asmeniui taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Analogiškos nuostatos numatytos atitinkamose Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 ir 9 dalyse.

Tyrimo metu buvo nustatyta, kad ant Bendrovės platinamų medžių anglies pakuočių vaizduojama stilizuota į moters siluetą panaši figūra su užrašu „Hot“. Bendrovė paaiškino, kad ji perka šias medžių anglių pakuotes iš Latvijos įmonės SIA „Levera“ (būtent šiai įmonei priklauso pakuotės dizainas ir su juo susijęs prekės ženklas) ir platina Lietuvoje. Bendrovė teigia, kad neturi teisės modifikuoti bei keisti prekės ženklo, kuris nepriklauso jai nuosavybes teise. Be to, Bendrovė nemano, kad ant pakuotės yra vaizduojama moteris, jos atstovų nuomone, – tai belytis žmogus.

Pažymėtina, kad, remiantis Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio 2 punkto nuostatomis, prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, įgyvendindamas moterų ir vyrų lygias teises, privalo suteikdamas vartotojams informaciją apie gaminius, prekes ir paslaugas arba jas reklamuodamas, užtikrinti, kad joje nebūtų išreiškiamas pažeminimas, paniekimas arba teisių apribojimas ar privilegijų teikimas dėl asmens lyties bei formuojamos visuomenės nuostatos, kad viena lytis pranašesnė už kitą. Pagal Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 13 straipsnio 2 punkto nuostatas, prekių pardavėjo, gamintojo ar paslaugų teikėjo veiksmai pripažįstami pažeidžiantys moterų ir vyrų lygias teises, jeigu dėl asmens lyties, įskaitant mažiau palankų požiūrį į moteris dėl nėštumo ir gimdymo bei vaiko žindymo, informuojant apie gaminius, prekes ir paslaugas arba jas reklamuojant jas, formuojamos visuomenės nuostatos, kad viena lytis pranašesnė už kitą, taip pat vartotojai diskriminuojami dėl jų lyties.

Nagrinėjama atveju ant medžių anglių pakuočių yra vaizduojamas žmogaus siluetas, t. y., vaizduojama tik žmogaus kūno forma be detalių. Pabrėžtina, kad įmanoma įžiūrėti, jog šis siluetas yra ilgaus plaukais, paryškintomis krūtimis bei klubais. Atsižvelgiant į tai, kad su tokiais išsiskiriančiais bruožais tradiciškai yra vaizduojamos moterys, manytina, kad įprastas vartotojas šią figūrą kaip tik ir suvoktų kaip moteriškosios lyties. Pažymėtina, kad, figūrai išryškinus krūtis bei klubus (figūra iliustracijoje yra pasisukusi šonu taip, kad šios kūno dalys būtų aiškiai matomos ir pabrėžiamos), siluetas yra seksualizuojamas. Šalia pateikiamas užrašas „Hot“ [angl. *káršta* arba *karštà(-as)*], kuris anglų kalboje turi ir kitą prasmę – *seksualus*¹, kartu su seksualizuotu moters siluetu tiesiogiai sietinas su šio prekinio ženklo seksualizavimu. Darytina išvada, kad akivaizdžiai seksualizuotos moters siluetu skatinama įsigyti prekę – medžių anglis. Tokiu būdu moteris yra sudaiktinama, pateikiama kaip sekso objektas bei formuojamos visuomenės nuostatas, žeminančios moteris.

Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo atveju nagrinėjama iliustracija (moters siluetas su užrašu „Hot“) yra pateikta ant prekės (medžių anglių) pakuotės. Pažymėtina, kad tiek Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio 2 punkte, tiek to paties įstatymo 13 straipsnio 2 punkte rašoma apie informavimą apie prekes arba jų reklamavimą. Pabrėžtina, kad pakuotė yra neatsiejama prekės dalis, taigi darytina išvada, kad nagrinėjama atveju yra skundžiama ne informacija apie prekes arba prekių reklama, bet pati prekės išvaizda. Atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta pirmiau, konstatuotina, kad lygių galimybių kontrolierius neturi kompetencijos įvertinti pačios prekės pakuotės atitikimo lygių galimybių principams.

Pažymėtina, kad Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. birželio 14 d. reglamento (ES) 2017/1001 dėl Europos Sąjungos prekių ženklo (toliau – Reglamentas) 7 straipsnio 1 dalies f punkte yra numatyti absoliutūs atsisakymo registruoti prekės ženklą pagrindai, tarp kurių – prekių ženklai, prieštaraujantys viešajai tvarkai arba nusistovėjusiems moralės principams. Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo 7 straipsnio 1 dalies 6 punkte numatytas panašus neregistravimo pagrindas – prieštarauja viešajai tvarkai arba gerai moralei.

Pagal Bendrovės pateiktus duomenis, nagrinėjamas medžių anglių prekės ženklas buvo registruotas Latvijoje (Latvijas Republikas Patentu valde), bet ne Reglamento 30 straipsnio 1 dalyje numatytu būdu („ES prekių ženklo paraiška paduodama [Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės] Tarnybai“), taigi, manytina, kad šiuo atveju nagrinėjamos medžių anglių pakuotės dizainas (prekės ženklas) nėra Europos Sąjungos prekės ženklas, tik Latvijoje užregistruotas prekės ženklas.

Atsižvelgiant į tai, manytina, kad Latvijos institucija, registruojanti prekės ženklus, turėtų vertinti, ar prekės ženklas neprieštarauja viešajai tvarkai arba nusistovėjusiems moralės principams.

¹ <https://www.merriam-webster.com/dictionary/hot>.

Remiantis Lygių galimybių įstatymo 29 straipsnio 4 dalies nuostatomis, jeigu skundo tyrimo metu išaiškėjo šio įstatymo 27 straipsnio 1 dalyje nurodytos aplinkybės, tyrimas nutraukiamas.

Kaip minėta pirmiau, atsižvelgiant į tai, kad skunde prašoma įvertinti medžių anglų pakuotės iliustraciją, kuri negali būti priskiriama informacijai apie paslaugas arba reklamai, konstatuotina, kad skunde nurodytų aplinkybių tyrimas nepriklauso lygių galimybių kontrolieriaus kompetencijai (Lygių galimybių įstatymo 27 straipsnio 1 dalies 3 punktą). Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, kad tyrimas nutrauktinas.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasis Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 19 straipsnio 3 dalimi, Lygių galimybių įstatymo 17 straipsniu, 27 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 29 straipsnio 4 dalimi,

Lygių galimybių kontrolierius

n u s p r e n d ž i a:

1. Tyrimą nutraukti, kadangi skunde nurodytų aplinkybių tyrimas nepriklauso lygių galimybių kontrolieriaus kompetencijai.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją ir Bendrovę.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Seimo kontrolierė,
pavadojanti lygių galimybių kontrolierių

Milda Vainiutė